

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 9949/08

לפני:

כבוד הנשיאה מ' נאור
כבוד השופטת א' חיות
כבוד השופט ח' מלצר

העותרים:

1. מרים חסן עבד אלקרים חמאד
2. אברהים חליל יעקוב געימה
3. בכר מחמוד עומר שגעים
4. מוניר עבד אל פאתח ג'בר חמד
5. עטאללה עבד אלחאפד מוצטפא חאמד
6. חיר אללה עבד אלחאפד מוצטפא חמאד
7. עבד אלרחמן עאשור עבדאללה חמאד
8. פיצל מנצור יוסף גאסר
9. נעמת אללה בטרס זיאד זאיד
10. נאאל נמר חמד חאמד, ראש מועצת הכפר סילוואד

נגד

המשיבים:

1. שר הביטחון
2. מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית
3. ראש המינהל האזרחי
4. מפקד משטרת מחוז ש"י
5. מועצה אזורית מטה בנימין
6. עמונה אגודה שיתופית חקלאית להתיישבות קהילתית בע"מ
- 7-32. אמיתי אורן ואח'
- 33-50. אילה גולדברג ואח'
- 51-69. אורי אבל ואח'
70. יעל וייס-לינציץ

בקשה מיום 31.10.2016 מטעם המדינה להארכת מועד
בת שבעה חודשים לקיום פסק דין

תגובה מיום 6.11.2016 מטעם העותרים לבקשת
המדינה להארכת מועד בת שבעה חודשים לקיום פסק
דין

תגובה מיום 6.11.2016 מטעם המשיבה 6 והמשיבים 69-51 לבקשת המשיבים 4-1 לדחיית מועד ביצוע פסק הדין

תגובה מיום 6.11.2016 מטעם המשיבים 50-33

תגובה מיום 6.11.2016 מטעם המשיבה 70 לבקשת המדינה (לעיכוב ביצוע)

תגובה מיום 7.11.2016 מטעם המשיבה 5

תגובה מיום 10.11.2016 מטעם המדינה לתגובת העותרים והמשיבים הנוספים בעניין בקשת המדינה להארכת מועד בת שבעה חודשים לקיום פסק דין

בשם העותרים:	עו"ד מיכאל ספרד; עו"ד שלומי זכריה
בשם המשיבים 4-1:	עו"ד אבינועם סגל אלעד; עו"ד רן רוזנברג
בשם המשיבה 5:	עו"ד עקיבא סילבצקי
בשם המשיבה 6 והמשיבים 69-51:	עו"ד בעז פייל
בשם המשיבים 50-33:	עו"ד ד"ר הראל ארנון; עו"ד צפנת נורדמן
בשם המשיבה 70:	עו"ד מרדכי וייס

החלטה

הנשיאה מ' נאור:

לפנינו בקשה מטעם המדינה להארכת מועד לקיומו של פסק הדין בבג"ץ 9949/08 חמאד נ' שר הביטחון (25.12.2014), שבו הורה בית המשפט על מימוש צווי הריסה למבנים שנבנו על קרקעות פרטיות פלסטיניות וללא היתר ביישוב עמונה בתוך שנתיים מיום מתן פסק הדין.

רקע והשתלשלות ההליכים הרלוונטית

1. בעתירה מושא ההליך שלפנינו, שהוגשה ביום 25.11.2008, ביקשו העותרים להורות למשיבים 4-1 (להלן: המדינה) לנקוט בפעולות הדרושות לפינוי היישוב עמונה. לפי נתוני המנהל האזרחי, במועד הגשת העתירה כלל היישוב שלושה מבני קבע וכ-50 מבנים יבילים, ששימשו ברובם למגורים של כ-45 משפחות. בבקשה הנוכחית מטעם המדינה נמסר כי כיום מתגוררות בעמונה כ-40 משפחות, ובכללן 200

ילדים. העתירה הופנתה כלפי המדינה וכן כנגד מועצה אזורית מטה בנימין ועמונה אגודה שיתופית חקלאית להתיישבות קהילתית בע"מ (המשיבות 5-6). בהמשך צורפו כמשיבים גם המחזיקים במבנים מושא העתירה (המשיבים 7-70). ההליכים בעתירה פורטו בהרחבה בפסק הדין שניתן בעתירה ביום 25.12.2014, ונזכיר כאן רק את הדברים הצריכים לעניין.

2. כמתואר בפסק הדין, היישוב עמונה הוקם על קרקעות מוסדרות בבעלות פרטית פלסטינית ללא היתרי בנייה כדין. על כן נקטה המדינה בהליכי פיקוח כלפי הבינוי במקום, לרבות הוצאת צווי הפסקת עבודה והריסה. לאחר שצווי ההריסה לא מומשו בפועל, הוגשה בשנת 2005 עתירה שבה התבקש בית המשפט להורות למדינה לפעול לפינויים של תשעה מבני קבע ביישוב שהוקמו שלא כדין. העתירה האמורה נמחקה לאור הצהרת המדינה על כוונתה לממש את צווי ההריסה שהוצאו לתשעת המבנים (בג"ץ 6357/05 תנועת "שלום עכשיו" – ש.ע.ל. מפעלים חינוכיים נ' שר הביטחון (18.1.2006)). עתירה מטעם המחזיקים במבנים אלה למניעת הריסתם ועתירה נוספת מטעם המועצה האזורית מטה בנימין לבצע את הפינוי באופן עצמי – נדחו (בג"ץ 851/06 עמונה אגודה שיתופית חקלאית להתיישבות קהילתית בע"מ נ' שר הביטחון (29.1.2006); בג"ץ 1019/06 המועצה האזורית מטה בנימין נ' ממלא מקום ראש הממשלה (1.2.2006) (להלן: עניין עמונה הראשון)). צווי ההריסה שהוצאו ביחס לתשעת המבנים מומשו לבסוף על ידי הרשות המבצעת. בהמשך הוגשה כאמור בשנת 2008 העתירה מושא דיוננו. בעתירה זו ביקשו העותרים להורות למדינה לממש את יתר צווי ההריסה שהוצאו מטעמה למבנים ביישוב עמונה.

3. ביום 5.5.2010 הוצא צו על תנאי בעתירה (הנשיאה ד' ביניש, המשנה לנשיאה א' ריבלין והשופט א' רובינשטיין) המורה למדינה ליתן טעם מדוע לא ייאכפו צווי הריסה שהוצאו מטעמה למבנים שנבנו על אדמות פרטיות במתחם מושא העתירה. המדינה בתשובותיה שהוגשו לאחר מכן לא חלקה על כך שהיישוב הוקם על קרקע פרטית מוסדרת בבעלות פלסטינית וכי מדובר בבנייה בלתי חוקית ואף התחייבה לפנותה. עם זאת, לעניין עיתוי הפינוי, עמדה המדינה על כך שמימוש צווי ההריסה ייעשה בהתאם לסדרי העדיפויות לאכיפה שתקבענה הרשויות. בהמשך אימצה המדינה מדיניות כללית שלפיה, ככלל, בנייה בלתי חוקית על קרקע פרטית תוסר, ובמקביל הונחו הדרגים המקצועיים לפעול להסדרת המעמד התכנוני של מבנים המצויים באדמות מדינה. באשר למבנים ביישוב עמונה, מסרה המדינה ביום 10.11.2011 כי ככוונתה לפנותם עד ליום 31.12.2012, שכן לפי הערכתה ניתן יהיה לסיים את העניין עד אז בהסכמה ובדרכי שלום.

לאחר מכן נדחה מועד הפינוי פעמיים נוספות באישור בית המשפט (הנשיא א' גרוניס, השופטת א' חיות והשופט ח' מלצר, החלטות מיום 30.12.2012 ומיום 28.4.2013). זאת, לאור הרצון בפתרון מוסכם ובהתחשב בבקשות שהוגשו לאישור עסקאות רכישה של חלק מהחלקות ביישוב. בהמשך נקבע ביום 11.7.2013 כי מבנים שמצויים על מקרקעין שלא נרכשו יפוננו בתוך פרק זמן קצר, ואילו פינוי החלקות שלגביהן הועלו טענות רכישה – יעוכב (הנשיא א' גרוניס, השופטת א' חיות והשופט ח' מלצר, החלטה מיום 11.7.2013). בעקבות התפתחויות אלה, התגלעה מחלוקת בין הצדדים באשר לשאלה אם יש לפנות חלקות אשר אין עותר קונקרטי הטוען לבעלות בהן. כמו כן, נותרה מחלוקת בעניין פינוי קרקעות אשר לגביהן הועלו טענות רכישה. למחלוקות אלו נדרש בית המשפט בפסק הדין מושא ההליך שלפנינו.

4. בפסק הדין עמד בית המשפט (מפי הנשיא א' גרוניס, בהסכמת השופטת א' חיות והשופט ח' מלצר) על כך שטיב הסכסוך שלפניו הוא מינהלי ועניינו רק בשאלה אם יש לחייב את המדינה לממש צווי הריסה שהוצאו מטעמה למבני היישוב עמונה. בפתח הדברים ציין בית המשפט כי המקרקעין מושא העתירה הם מקרקעין מוסדרים הרשומים על שם בעלים פלסטיניים. לפיכך, בהתאם לסדרי העדיפויות לאכיפה אותם הגדירו הרשויות עצמן, התחייבה המדינה לבצע את צווי ההריסה שהוצאו למבני היישוב, התחייבות אשר עוגנה בהחלטות שיפוטיות. בית המשפט הדגיש כי בקשות המדינה להארכות מועד לביצוע ההתחייבות האמורה והיעתרותו להן התבססו על האפשרות להסדיר את הסוגיה בדרכי שלום. אולם, משהדבר לא צלח אין מקום להמתין עוד.

5. בית המשפט קבע כי אין לקבל את טענת המדינה שלפיה יש להבחין בין קרקע פרטית שלגביה יש עותר קונקרטי לבין קרקע שאינה כזו. זאת, כיוון שגם בחלקות לגביהן אין העותרים טוענים לבעלות בוצעה הבנייה באופן בלתי חוקי על אדמות בבעלות פרטית. כפועל יוצא מכך, נקבע כי אין כל אפשרות להכשיר את הבנייה בחלקות אלה, אף לא בדיעבד. בנוסף לכך, קבע בית המשפט, אין להתעלם מהפגיעה המשמעותית בזכויות הקניין של התושבים המוגנים באזור יהודה ושומרון, שעל אדמתם בוצעה הבנייה. כפי שנקבע, על המפקד הצבאי מוטלת החובה לפעול באופן אקטיבי על מנת להגן על זכויות הקניין הפרטי של התושבים המוגנים באזור, ובכלל זאת להגן עליהם מפני בנייה שלא כדין על אדמתם ומפני השתלטות עליה. בית המשפט

אף דחה את טענת המדינה, שלפיה יש להמתין לביורור ההליכים האזרחיים המתנהלים בערכאות הדיוניות בקשר לרכישת המקרקעין מושא העתירה.

6. לפיכך, הורה בית המשפט על קבלת העתירה והפיכת הצו על תנאי למוחלט. בית המשפט ציין כי אין ספק שביצוע צווי ההריסה הוא קשה וכואב עבור התושבים ובני משפחותיהם המתגוררים במקום. אולם, אין בקושי זה כדי לאפשר הכשרה של בנייה בלתי חוקית על קרקע פרטית, ואין בו כדי להצדיק אי-אכיפה של הדין מצד המדינה. עם זאת, לנוכח הקושי הגלום בביצוע הריסתם של מבנים המשמשים למגורים, ועל מנת שתהיה אפשרות לבחון חלופות למגורי התושבים, הורה בית המשפט כי הצווים ימומשו תוך שנתיים מיום מתן פסק הדין.

ביום 31.10.2016, כחודשיים לפני תום פרק הזמן האמור, הגישה המדינה את הבקשה המונחת לפנינו עתה, בקשה להארכת מועד לביצוע פסק הדין.

בקשת המדינה להארכת מועד לביצוע פסק הדין

7. לטענת המדינה, ישנם טעמים כבדי משקל המצדיקים להורות על הארכת התקופה עליה הורה בית המשפט, וזאת למשך שבעה חודשים נוספים (דהיינו עד סוף חודש יולי 2017). טענתה העיקרית היא, כי יש לתת לה זמן נוסף לצורך העמדת חלופות מגורים לתושבי עמונה, בתקווה כי יהיה בכוחן למנוע או למצער להפחית את ההתנגדות לפינוי. כפי שציינה המדינה, בשלב זה עומדים שני אתרים חלופיים על הפרק – אתר "שבות-רחל מזרח" ואתר "עמונה צפון" – עליהם יפורט בהמשך. המדינה הדגישה כי איתור מיקום חלופי ליישוב הוא הטעם היחיד העומד ביסוד בקשתה. אין מדובר לטענתה בבקשה להארכת מועד לביצוע פסק הדין לצורך הכשרתו של היישוב במיקומו הנוכחי. המדינה ציינה אמנם כי ועדת שרים לענייני חקיקה דנה לאחרונה בהצעת חוק ההסדרה, התשע"ו-2016, פ/3127/20 (שצורפה כמ"ש/2), המבקשת לאפשר את הפקעתן של קרקעות פרטיות עליהן הוקמו יישובים באזור יהודה ושומרון. אולם, היא הבהירה כי היועץ המשפטי לממשלה חיווה דעתו כי יש מניעה משפטית מלקדם את הצעת החוק, ומכל מקום בקשתה להארכת מועד נסמכה כאמור על טעמים אחרים. אנו נבהיר, מצדנו, כי איננו מביעים כל עמדה בעניין הצעת החוק ואף לא על עיתוי קידומה. הכרעתנו אינה מושפעת מעניין זה.

8. בבקשתה תיארה המדינה את הפעולות שננקטו עד כה לצורך ביצוע פסק הדין. לטענתה, כבר בחודש ינואר 2015 החל משרד הביטחון בבחינת האפשרות להעתקת היישוב עמונה למקום אחר. אולם, מאחר שבאותה תקופה הוחלט על פיזור הכנסת ועל קיומן של בחירות כלליות, נגרם לטענתה עיכוב בקידום הנושא. לדבריה, בסמוך לאחר כינונה של הממשלה הנוכחית בחודש מאי 2015, התחדשו המאמצים לאיתור מקום חלופי ליישוב. בסופו של דבר, הוחלט באותה עת לקדם את העתקתו לאתר "שבות-רחל מזרח", הסמוך לשכונת שבות-רחל שביישוב שילה (להלן: שבות-רחל מזרח). במקביל, כיוון שמימוש חלופת שבות-רחל מזרח צפוי היה לארוך זמן רב יחסית, ועל מנת להבטיח עמידה בלוח הזמנים שקבע בית המשפט בפסק הדין, נבחנה האפשרות להקים שכונת מגורים זמנית באזור התעשייה של שבות-רחל (להלן: שבות-רחל תעשייה). לטענת המדינה, באותה תקופה הביעו "גורמים שונים בהנהגת ההתיישבות, לרבות גורמים בכירים", הסכמה עקרונית להעתקת עמונה לשבות-רחל מזרח, אך "מטעמים מובנים לא ניתן לפרט אודות מגעים אלה".

9. לאחר חילופי גברי במשרד הביטחון במהלך חודש מאי 2016, בחן שר הביטחון הנוכחי את הנושא מחדש. במסגרת זו, שקל השר את התנגדותם הנמרצת של תושבי עמונה להעברתם לאתר הזמני (שבות-רחל תעשייה), ואת חששם כי ההסדר הזמני יהפוך לקבוע. בעקבות זאת הוחלט לזנוח את האתר הזמני ולהתמקד בשתי חלופות קבע עיקריות – אתר "שבות-רחל מזרח" ואתר "עמונה צפון" – הן החלופות העומדות על הפרק נכון להיום.

10. המדינה הרחיבה בעניין הפעולות שננקטו עד הגשת בקשת הארכה בקשר לשתי החלופות האמורות. תחילה פירטה המדינה לגבי אתר "שבות-רחל מזרח". לטענת המדינה, צוות "קו כחול" החל בבחינת קרקעות "שבות-רחל מזרח" עוד בחודש ינואר 2016. כמתואר בבקשה, מלאכתו המאומצת של הצוות באה לכדי סיום בחודש יולי 2016 ובעקבות זאת פורסמו התוצרים (מפת "קו כחול") להערות הציבור. בתום המועד להגשת השגות, אישרה ועדת משנה להתיישבות ביום 28.9.2016 את תכנית המתאר 205/3/1 שעניינה הקמת 98 יחידות דיור באתר שבות-רחל מזרח (מ/ש/4). כעת רשאי כל אדם הרואה עצמו נפגע מהתוכנית להגיש התנגדות לוועדת משנה להתנגדויות, וזאת עד ליום 13.12.2016. אם לא תוגשנה התנגדויות עד למועד האמור, התוכנית תפורסם ל-15 ימים נוספים (עד ליום 28.12.2016) בטרם תיכנס לתוקף. לדברי המדינה, במקביל להליכי התכנון, בחן משרד הביטחון את לוח הזמנים האפשרי לשם הקמתה של שכונת שבות-רחל מזרח בפועל. לפי חוות דעת שצורפה לבקשת המדינה,

ניתן יהיה להקים את השכונה בתוך שישה חודשים מיום מתן האישור לעלות על הקרקע (מ/ש/5). המדינה ציינה בבקשתה כי להערכת גורמי הביטחון – ככל שאכן תאושר תכנית המתאר – ניתן יהיה לשכן את תושבי עמונה בשכונה החדשה לא יאוחר מסוף חודש יולי 2017. לטענת המדינה, פינוי במועד זה אף יאפשר להימנע מהעברת התלמידים המתגוררים בעמונה במהלך שנת הלימודים הנוכחית.

המדינה ציינה עם זאת כי תושבי עמונה מתנגדים להעתקתם למקום אחר, ובפרט לאתר שבות-רחל מזרח. היא אף צירפה מכתבים מהתקופה שקדמה להגשת הבקשה המעידים על כך (מכתביהם של רב היישוב עמונה, יו"ר מזכירות עמונה ויו"ר מטה המאבק מיום 25.10.2016 ומיום 30.10.2016, מ/ש/6; מכתבם של המשיבים 51 – 69 מיום 26.10.2016, מ/ש/7; מכתבם של המשיבים 33-50 מיום 27.10.2016, מ/ש/8). חרף התנגדות התושבים, המדינה סבורה כי שבות-רחל מזרח היא חלופה ראויה. מעבר לכך, לטענתה, יש להניח כי התנגדותם של התושבים למעבר כזה, במסגרתו הם יעברו כקהילה שלמה לשכונת מגורים בנויה ומסודרת, תהא פחותה משמעותית מההתנגדות שתהא למעבר למיקום זמני, וזאת חרף האמור במכתביהם. לדבריה "היסוד לכך מצוי בין היתר בדברים שאמרו בעבר גורמים בכירים שונים בהנהגת ההתיישבות".

11. בהמשך הדברים פירטה המדינה בעניין האתר השני שאותו היא מבקשת לקדם, המכונה בבקשתה "עמונה צפון". מדובר בקרקעות באדמות סילוואד הסמוכות למיקום בתי עמונה כיום, אשר המדינה סבורה כי ייתכן וניתן לראות בהן כ"רכוש נטוש" כהגדרתו בצו בדבר נכסים נטושים (רכוש הפרט) (אזור הגדה המערבית) (מס' 58), התשכ"ז-1967 (להלן: צו מס' 58). לפי סעיף 1(z) לצו מס' 58, "נכס נטוש" הוא נכס שבעליו עזב את האזור בהשאירו את הנכס מאחור, אלא אם הנכס מוחזק על ידי אדם אחר שאינו הבעלים ואשר מתגורר באזור. כל נכס נטוש מוקנה לממונה על נכסים נטושים החל מהמועד בו ננטש, והממונה מוסמך ליטול את החזקה בו (סעיף 4(א) לצו מס' 58). לדברי המדינה, חלופת "עמונה צפון" נולדה מדיוני הצוות הממשלתי האמון על בחינת מתווים להסדרת מבנים בישובים יהודיים ביהודה ושומרון שהוקמו תוך מעורבות של הרשויות (להלן: הצוות הממשלתי). הצוות הממשלתי מצא כי קיים מידע לכאורי בדבר היותם של המקרקעין הסמוכים ליישוב במעמד של רכוש נטוש. עם זאת, כמפורט בבקשת המדינה, הבירורים העובדתיים והמשפטיים הנדרשים לשם הכשרתה של חלופה זו טרם הושלמו. לדידי – רחוקים מלהיות מושלמים. לכך אחזור בהמשך הדברים.

מתיאור הפעולות שנעשו לקידום החלופות האמורות – פנתה המדינה להצגת טעמיה לבקשת הארכה.

12. לטענת המדינה, במהלך השנתיים שחלפו מאז ניתן פסק הדין נעשו מאמצים כנים למציאת חלופות הולמות למגורי התושבים. חרף זאת, כפי שעולה מפירוט הפעולות שבוצעו עד עתה, לא יעלה בידה להשלים את כלל הפעולות הנדרשות, בכל אחת משתי החלופות שפורטו, עד למועד הפיננסי עליו הורה בית המשפט בפסק הדין. עם זאת, לטענתה, בהינתן המורכבות והרגישות הנלוות לפינוי בסדר גודל של עמונה, יש חשיבות לקידום חלופות מגורים לתושבים בטרם יבוצע הפינוי בפועל. לגישתה, קידום החלופות המתוארות לעיל יאפשר פינוי בדרכי שלום, "ולמצער באופן שיקטין משמעותית את רמות החיכוך בעת ביצוע הפינוי, כמו גם את הפגיעה במשפחות המתגוררות במקום". עוד הודגש, כי בקשת הארכה נסמכת על הרצון להימנע מהתוצאות הקשות שנלוו לפינוי הקודם שבוצע בעמונה לפני כעשור. לבסוף הובהר כי עמדת המדינה אינה מושתתת רק על רצונה לקדם פתרון בדרכי שלום, אלא גם על ההבנה כי האופן שבו יבוצע הפינוי עלול במצבים מסוימים להשליך על היבטים מדיניים וביטחוניים באזור כולו, במציאות הרגישה בה מצויה כעת מדינת ישראל. עמדה זו מבוססת לטענת המדינה על הערכות גורמי שירות הביטחון הכללי והמטה לביטחון לאומי, כעולה מחוות דעת חסויות שניתן יהיה להעביר לבית המשפט במעמד צד אחד.

13. מהטעמים האמורים, טענה המדינה כי יש צורך במתן ארכה מתאימה לביצוע פסק הדין. בצד זאת, הבהירה המדינה כי אם בית המשפט ידחה את בקשתה להארכת מועד, הרי שהיא תהא ערוכה לפינוי במועד שנקבע בפסק הדין, כלומר עד ליום 25.12.2016 "וזאת על כלל ההשלכות הנלוות לפינוי מסוג זה". במקרה כזה תבוצע חלופה שלישית, שבמסגרתה יפוננו התושבים למקום זמני שייקבע. אף על פי כן, המדינה שבה וטענה כי ישנה חשיבות רבה ומכרעת לכך שהפינוי ייעשה ככל הניתן בהסכמה או לפחות לאחר שתמוצינה כל הדרכים על מנת לאפשר מעבר ראוי לאתר קבע חלופי. לבסוף הציעה המדינה כי אם בית המשפט ייעתר לבקשת הארכה, היא תדאג להגיש הודעות עדכון עתיות אודות התקדמות פעולותיה ביחס לכל אחת מהחלופות – "שבות-רחל מזרח" ו"עמונה צפון".

תגובת העותרים ויתר המשיבים; תשובת המדינה לתגובות

14. העותרים התנגדו לבקשת הארכה מטעם המדינה. לטענתם, הבקשה הוגשה מטעמים פוליטיים ואין לה על מה שתסמוך. הם סבורים כי אף שבקשת המדינה הוכתרה כבקשה להארכת מועד לביצוע פסק-דין, בפועל מדובר בבקשה לשינוי. לגישתם, הבקשה הנוכחית על נימוקיה אינה באה בגדרם של אותם מקרים חריגים ונדירים שבהם הרצון למנוע עוול משווע מצדיק לסטות מעיקרון סופיות הדיון. העותרים אינם חולקים על חשיבות שיקול ההסכמה והפינוי בדרכי שלום, אולם הם סבורים שהעובדה שזה שנים נעשים ניסיונות להפיס את דעתם של התושבים והדבר אינו מצליח, מרוקנת שיקול זה מתוכן. לטענתם, הדברים מקבלים משנה תוקף בשים לב לכך שגם כיום, חרף ההצעות הנדיבות שקיבלו התושבים מהמדינה, טרם הושגה הפשרה המיוחלת. כן טענו העותרים, כי חלופות המגורים שהציעה המדינה אינן ניתנות לביצוע בלוח הזמנים שהוצג לבית המשפט, ולפיכך ברור כי הארכה המבוקשת היא רק פתיח לבקשות ארכה נוספות. העותרים אף הביעו תמיהה על כך שהמדינה לא בחרה לקדם חלופות מגורים אחרות, אשר אינן כרוכות בהליכי תכנון מורכבים. העותרים הוסיפו וטענו כי המדינה לא ניצלה כראוי את הזמן שהוקצב לה בפסק הדין. ואולם, גם אם הייתה עושה כן, לא היה הדבר מצדיק לטענתם לדחות את ביצועו של פסק הדין. בראייתם, בפסק הדין נקבעה מלכתחילה שהות ניכרת לביצוע הצו שניתן. בשים לב לכך – ובהתחשב בהארכות המועד הרבות שניתנו במרוצת השנים ובפגיעה המתמשכת בזכויות הקניין של בעלי המקרקעין הפלסטיניים – לא קמה לטענתם עילה לשינוי המועד שנקבע בפסק הדין.

העותרים סבורים גם כי טענת המדינה שלפיה דחיית המועד נועדה למנוע אלימות וקרע בציבור, הינה טענה מסוכנת המזמינה איומים והפרות סדר מצד כל מי שמבקש למנוע ביצוע של פסק-דין. יתר על כן, לטענתם, הנימוק האמור מבוסס על הערכות וספקולציות בלבד אשר אינן מבוססות בראיות. בהקשר זה, התנגדו העותרים להצגת החומר החסוי במעמד צד אחד. לשיטתם, ככל שלדעת המדינה יש הצדקה לדחות את מועד ביצועו של פסק הדין מפאת החשש מאלימות, עליה להציג את המידע שבידה הן לעותרים הן לציבור בכללותו. זאת ועוד, לדידם, הסתמכותה של המדינה על חוות דעת חסויות כדי למנוע מצד שזכה בצו שיפוטי מלקבל את סעדו אינה לגיטימית. משכך, עמדת העותרים היא כי דין בקשת המדינה להידחות על הסף ולגופה, תוך חיוב המשיבים בהוצאות נכבדות.

15. רובם המוחלט של המחזיקים במבנים (36 משפחות מתוך כ-40 משפחות ביישוב) מתנגד אף הוא לבקשת הארכה הנוכחית מטעם המדינה, אם כי מטעמים אחרים. בתצהיר שהוגש מטעם נטען, כי תושבי עמונה התיישבו במקום בעידודה ובתמיכתה של המדינה. לדבריהם, במועד עלייתם לקרקע הם לא היו מודעים למורכבות מצב המקרקעין במקום, שהלכה והתבררה ברבות השנים ועם הימשכות ההליכים המשפטיים. עתה, לאחר שנים שבהם השקיעו לטענתם בפיתוח היישוב והקהילה, החליטו התושבים לעשות כל שביכולתם כדי להישאר במקומם. הם הדגישו כי תכנית העתקת קהילת עמונה לשבות-רחל מזרח אינה על דעתם של התושבים החתומים על התצהיר ואינה מקובלת עליהם. עוד נטען בתצהיר, כי איש מחוץ ליישוב עמונה לא הוסמך לשאת ולתת בשמם של התושבים, ואם אכן התקיים משא ומתן כזה – הוא נעשה בניגוד לעמדתם ואין לו שום תוקף. לבסוף צוין בתצהיר, כי אם המדינה תציג מצג קונקרטי ביחס לחלופות אחרות להסדרת עמונה במקומה אזי התושבים החתומים על התצהיר יוכלו לשקול אותן ולגבש את עמדתם לגביהן.

התצהיר האמור צורף לתגובות עמונה אגודה שיתופית חקלאית להתיישבות קהילתית בע"מ (המשיבה 6) ורוב המחזיקים (המשיבים 33-50, 51-69). יתר המחזיקים (המשיבים 7-32) לא הגישו תגובה נפרדת מטעם, אולם רובם (פרט לחמישה) חתומים אף הם עליו. על האמור בתצהיר הוסיפו רוב המחזיקים בתגובותיהם כי הם היו נכונים לשקול את חלופת "עמונה צפון", אולם בהינתן שהמדינה לא נקטה בזמן בצעדים הדרושים לקידומה, דומה כי היא ירדה מן הפרק הלכה למעשה. אשר לחלופת שבות-רחל מזרח, ציינו חלק מהמחזיקים כי התנגדותם לה ידועה למדינה מזה חודשים ארוכים, אך חרף זאת לא נעשה דבר בעניין. לגישתם, ככל שבקשת הארכה נסמכת על חלופה זו – הרי שאין לה טעם. עוד ציינו חלק מהמחזיקים, כי הם תומכים בהצעת חוק ההסדרה שהוזכרה בבקשת המדינה וסבורים כי היא ראויה ואפשרית מבחינה משפטית. על כן, בכוונתם להמשיך בניסיונותיהם להביא לכך שהצעת חוק זו תקודם. לדבריהם, ככל שתבקש ארכה לשם קידום החלופות האחרות שנזכרו בבקשה – חוק ההסדרה או "עמונה צפון" – הם יצטרפו לבקשה מטעם המדינה. לבסוף הובהר, כי תושבי עמונה מתכוונים למחות נגד הפינוי בכל אמצעי העומד לרשותם והמצוי במסגרת החוק. לעומת זאת, מבחינתם המחאה לא תישא אופי אלים, והם לא יתנו יד לכל סוג של אלימות במסגרת ההתנגדות לפינוי.

16. המשיבה 70, שהינה אף היא תושבת עמונה, הציגה עמדה שונה. היא תמכה בבקשת המדינה לארכה ולא התנגדה נחרצות לחלופת שבות-רחל מזרח. אולם, עיקר

טעמיה לקבלת בקשת המדינה לא קשור במישרין לחלופה זו, אלא לקושי שבמעבר מהישוב למקום אחר, להליכים האזרחיים המתנהלים בין בעלי הקרקעות לבין הטוענים הישראליים לרכישת חלק מהחלקות ביישוב ולכך שאין בנמצא תושבים פלסטיניים קונקרטיים הטוענים לבעלות במלוא השטח שבמחלוקת. המשיבה 5, מועצה אזורית מטה בנימין, ביקשה להשאיר את בקשת המדינה לשיקול דעתו של בית המשפט.

17. בהתאם להחלטתנו מיום 6.11.2016, הגישה המדינה ביום 10.11.2016 תשובה לתגובות. לתשובה צורפו בין היתר תעודות חיסיון שנחתמו בו ביום, המתייחסות לחוות הדעת החסויות שנזכרו בבקשת הארכה. בפתח תשובתה הכחישה המדינה כי המניע להגשת בקשת הארכה הינו מניע פוליטי. עוד ביקשה המדינה להבהיר, כי בקשתה מתיישבת עם אמות המידה שנקבעו בהלכה הפסוקה להארכת מועד שנקבע בפסק-דין. זאת, לטענתה, בהתחשב בכך שהארכה המבוקשת תחומה לשבעה חודשים בלבד, ובשים לב לכך שהטעם היחיד ביסודה הוא איתור חלופות מגורים לתושבי עמונה. אשר לטענת העותרים כי ניתן היה לקדם חלופות מגורים אחרות, השיבה המדינה כי בחירת המקום להעתקת עמונה התקבלה בעקבות עבודה מקצועית במשרד הביטחון, במסגרתה נשקלו קריטריונים רלוונטיים שונים. בעניין חוות הדעת החסויות וסירובם של העותרים לעיונו של בית המשפט בהן במעמד צד אחד, טענה המדינה כי משנחתמו תעודות חיסיון כאמור, עומדת לה חזקת החוקיות גם בשלב הדיוני הנוכחי, המלמדת כי יש לקבל את עמדות הגופים נותני חוות הדעת החסויות.

המדינה הוסיפה וצירפה פרפרזות מתוך חוות הדעת החסויות. לפי האמור בהן, קיים חשש שביצוע פינוי ללא פתרון מוסדר "יוביל לביצוע מעשי אלימות ואיבה על ידי גורמים קיצוניים, בין אם כלפי כוחות הביטחון ובין אם כלפי האוכלוסיה הפלסטינית, מעשים אשר עלולים להוביל לתגובות נגד של גורמים אלימים מקרב האוכלוסיה הפלסטינית". לבסוף חזרה המדינה על טענתה כי חרף התנגדותם הנוכחית של תושבי עמונה לחלופת שבות-רחל מזרח, קיימים משתנים רבים אשר עשויים להשפיע בזמן אמת על עצמת התנגדותם.

דיון והכרעה

18. השאלה הדרושה הכרעה במקרה שלפנינו היא, אם טענות המדינה מצדיקות להאריך את המועד שנקבע בפסק הדין לפינוי עמונה בשבעה חודשים. כידוע, לבית המשפט סמכות טבועה להאריך מועדים שנקבעו בפסק-דין. עם זאת, סמכות זו נועדה

רק למקרים חריגים, שבהם הארכת המועד דרושה לצורך מניעת אי-צדק משווע (ראו למשל: בג"ץ 8887/06 אל-נאבות נ' שר הביטחון, פסקה 11 (החלטה מיום 25.3.2012) (להלן: עניין מגרון השני); בג"ץ 9060/08 עבדאללה נ' שר הביטחון, פ"ד סה (2) 669, 675-672 (2012) (להלן: עניין גבעת האולפנה); רע"א 7476/06 גרמיזא נ' עדס (14.1.2007); ע"א 346/88 אביבי נ' בן זכריה, פ"ד מו(4) 684, 692 (1992); בר"ם 10823/07 נור סטאר בע"מ נ' עמותת "פעולה ירוקה", פסקה 12 (30.12.2007); רע"א 7950/04 מלון עדי אילת בע"מ נ' בנק לפיתוח התעשייה לישראל בע"מ, פסקה 3 (5.9.2004); ע"א 230/87 שקולניק נ' זכאי, פ"ד מו(3) 279, 285 (1992) (להלן: עניין שקולניק); עניין עמונה הראשון, פסקאות 11-13). הריסון הדרוש בהפעלת הסמכות הוסבר בהחלטתי בעניין מגרון השני, "... הארכת מועד עלולה להותיר על כנו מצב בלתי חוקי, הארכת מועד עלולה לפגוע באינטרס ההסתמכות של מי מהצדדים, הארכת מועד עלולה לפגוע בסופיות הדיון, הארכת מועד במקום שאין הצדקה לכך עלולה גם לפגוע בעקרון שלטון החוק. על כן, מדובר כאמור, בסמכות שיש להשתמש בה בזהירות" (שם, פסקה 11; ראו גם: עניין גבעת האולפנה, פסקה 7).

בסופו של דבר, אף שהמבחנים להארכת מועד ביצועו של פסק-דין אינם נוקשים, מטרתם אינה להוביל ל"פריצת סכרים ולהתרת אי-קיום התחייבויות" (רע"א 1233/91 גרבי נ' בן דוד, פ"ד מה(5) 661, 669 (1991)), אלא לתת מענה במקרים שבהם הפגיעה בצדק היא "קשה ובולטת" (עניין שקולניק, בעמוד 285; כן ראו: בג"ץ 3905/14 אל וואטן בע"מ נ' שר הביטחון, פסקה 22 (6.1.2015)).

19. לאחר עיון בטענות הצדדים, מסקנתי היא כי דין בקשת המדינה להידחות. נקודת המוצא לדיון בבקשה היא קיומו של פסק הדין שבו ניתן צו מוחלט. פסק הדין ניתן לאחר שנים ארוכות של התדיינות, שבמהלכן התקבלו בקשות המדינה לארכה לשם מיצוי הניסיונות להגיע לפתרון בדרכי שלום. בסופו של דבר נקבע – בשים לב לפגיעה המתמשכת בקניין הפרטי ובשלטון החוק – כי לא ניתן להמתין עוד. עם זאת, מתוך מודעות לקושי הגלום בהריסתם של מבנים המשמשים למגורים ולצורך בבחינת חלופות למגורי התושבים, נתן בית המשפט פרק זמן של שנתיים לביצוע הצו שניתן. פרק הזמן שניתן הוא ארוך לפי כל קנה מידה. במקרים אחרים שנסיבותיהם דומות, ניתנה שהות קצרה יותר או לכל היותר זהה. בעניין מגרון, שעסק בפינוי המאחז הבלתי חוקי הגדול ביותר ביהודה ושומרון, הורה בית המשפט על פינוי בתוך כשמונה חודשים ממועד מתן פסק הדין (בג"ץ 8887/06 אל-נאבות נ' שר הביטחון (2.8.2011) (להלן: עניין מגרון); הפינוי בפועל בוצע ברובו בתוך שנה). בדומה, בפסק הדין המקורי בעניין גבעת האולפנה ניתן תוקף של פסק-דין להתחייבות המדינה לבצע את

הפינוי בתוך שנה (בג"ץ 9060/08 עבדאללה נ' שר הביטחון (21.9.2011)); פינוי התושבים והמבנים היבילים נדחה בהמשך בחודשיים נוספים, ופינוי מבני הקבע נדחה בעוד שישה חודשים נוספים). גם בפרשות אחרות ניתנו פרקי זמן דומים (ראו למשל: בג"ץ 7891/07 תנועת "שלום עכשיו" – ש.ע.ל. מפעלים חינוכיים נ' שר הביטחון (פסק-דין חלקי מיום 18.11.2013) – שישה חודשים (להלן: עניין ששת המאחזים); בג"ץ 9051/05 תנועת "שלום עכשיו" – ש.ע.ל. מפעלים חינוכיים נ' שר הביטחון (20.8.2014) (להלן: עניין חרשה והיובל) – שנה; בג"ץ 9496/11 מוחמד נ' שר הביטחון (החלטה מיום 20.7.2015) – שנה (הפינוי בפועל נדחה בכחמישה חודשים נוספים); בג"ץ 7292/14 מוסא נ' שר הביטחון (1.9.2016) – 18 חודשים (טרם הגיע המועד); בג"ץ 5023/08 שחאדה נ' שר הביטחון (8.2.2015) (להלן: עניין שחאדה) – שנתיים (טרם הגיע המועד)).

20. מהאמור לעיל עולה, כי פסק הדין בענייננו ערך את האיזון בין השיקולים השונים, איזון המתבטא בשהות הניכרת שניתנה לביצועו (ראו והשוו: עניין מגרון השני, פסקה 12; בג"ץ 1217/15 מ.ד. יהונתן בניה ופיתוח בע"מ נ' שר הביטחון, פסקה 15 (23.6.2015) (להלן: עניין בית אל); בג"ץ 5215/15 מ.ד. יהונתן בניה ופיתוח בע"מ נ' שר הביטחון, פסקה 13 (29.7.2015) (להלן: עניין בית אל השני)). בנסיבות אלה, בקשת המדינה – הנסמכת בעיקרה על שיקולים שכבר "שוקללו" בפסק הדין המקורי – מהווה למעשה ניסיון לשנות את האיזונים שנקבעו בו. זאת לא ניתן לקבל. קביעתו של בית המשפט בדבר מועד הפינוי הינה חלק מרכזי מהתוצאה האופרטיבית הסופית של פסק הדין. פסקי-דין יש לקיים. כפי שנפסק באחת הפרשות:

"משניתן פסק דין סופי בהתדיינות, אין הצדדים יכולים להעלות טענות, בוודאי בנושאים שהוכרעו בפסק הדין... פסק הדין מבהיר לכלל הגורמים המעורבים שהסתיים ההליך המשפטי, ובכפוף לחריגים ייחודיים, על הגורמים הרלוונטיים לפעול ליישומו של פסק הדין ולביצוע התוצאה האופרטיבית שנקבעה בו" (עניין גבעת האולפנה, פסקה 6; ההדגשה הוספה – מ.נ.).

פסק הדין קבע מלכתחילה פרק זמן ארוך, המתחשב בצורך לאפשר לתושבים ולמדינה להיערך כראוי לפינוי. עם זאת, אין לקרוא לתוכו תנאי שלפיו אם לא תימצא בגדרי הזמן שנקבע חלופת מגורים קבועה למחזיקים במסגרת הקהילה, תהא זו עילה לעכב את הפינוי. פסק הדין ביקש בבירור לשים סוף להתדיינות הממושכת בין הצדדים, וזאת בין אם יימצא פתרון מוסכם על תושבי עמונה, ובין אם לאו (ראו והשוו: עניין בית אל, פסקה 15). יתרה מכך, פרק הזמן הארוך לפינוי לא נקבע בחלל ריק. הוא

משקף את ניסיון העבר, אשר לימדנו כי המדינה אינה מזדרזת לקיים פסקי דין המורים על פינוי בנייה לא חוקית באזור יהודה ושומרון ולא אחת אף אינה עומדת במועדים שנקבעו לביצועם (ראו למשל: עניין חרשה והיובל, פסקה 11). זאת ועוד, פסקי-דין לפינוי הינם במקרים רבים בבחינת "מוצא אחרון", רק כאשר מוצו ההתדיינות וניתנו הארכות מועד רבות (ראו למשל: עניין ששת המאחזים, פסקה 16). במציאות כזו הקושי במתן הארכות מועד לאחר פסק הדין – מתעצם. לנוכח האמור, מובן מדוע חזר והדגיש בית המשפט במקרים אחרים כי איתור חלופות למחזיקים בקרקע אינו עילה להארכות מועד. כדברי הנשיא א' גרוניס בעניין חרשה והיובל:

"יוער, כי לצערנו הניסיון השיפוטי מלמד כי המדינה אינה עומדת במועדים שנקבעו לביצועם של פסקי דין בעניין פינוי בתים או דרכים בתחומי יהודה ושומרון. לא אחת אנו נתקלים בבקשות ארכה, שלעתים מזומנות מוגשות ברגע האחרון, המלוות בנימוק כי מסיבות כאלו או אחרות לא היה סיפק בידי המדינה לקיים את הצווים השיפוטיים. אי-איתור חלופות למחזיקים בקרקע אינו עילה להארכות מועד" (שם, פסקה 11).

על כך עמדתי גם בעניין שאחדה:

"בנסיבות העניין, פרק הזמן של שנתיים למימוש צווי ההריסה שקבע חברי – מקובל עלי. עם זאת אבהיר, כי לדעתי מציאת חלופות למגורי המשפחות אינה בגדר תנאי לפינוי. חברי מציע מלכתחילה פרק זמן ארוך, המתחשב בצורך לאפשר לתושבים ולמשיבים להיערך כראוי לפינוי. עד לתום פרק הזמן שנקבע יש לאכוף את צווי ההריסה ללא ניסיונות נוספים לדחיית הקץ, כמקובל, לצערי, בתיקים מסוג זה" (שם, פסקה 4; ההדגשה הוספה – מ.ג.).

והנה, חרף דברים אלה, "עוד חוזר הניגון", ושוב אנו נדרשים לבקשה להארכת מועד לביצוע פסק-דין סופי לפינוי. לא שוכנעתי מנימוקי המדינה כי יש הצדקה לכך בענייננו. הפעולות שנקטו לצורך ביצועו של פסק הדין בשנתיים האחרונות תוארו בבקשת המדינה בתמציתיות. מתיאור זה קשה להבין כיצד הגענו עד הלום. זאת, בין השאר, בשים לב לכך שבעבר הצליחה המדינה לקדם במהירות פתרונות תכנוניים במקומות אחרים (ראו והשוו: עניין בית אל השני, שבו הביאה המדינה לאישור תכנית מתאר בתוך זמן קצר). מכל מקום, הזמן והמועד להשלמת מלאכת הפינוי לא היה נתון בידי הרשויות, אלא נקבע כאמור בפסק-דין (השוו: בג"ץ 7713/05 נוח התאחדות ישראלית של ארגונים להגנת בעלי חיים נ' היועץ המשפטי לממשלה, פסקה 17

(22.2.2006) (להלן: עניין נוח). על כן, היה עליהן לדאוג להשלמת כלל הפעולות הדרושות בתוך פרק הזמן שנקבע בו.

21. מעבר לכך, במהלך השנים שבהן העתירה הייתה תלויה ועומדת אפשר בית המשפט למדינה למצות את הדרכים להסדרת הנושא בדרכי שלום. הניסיונות להבטיח הסכמות שימשו כעילה לדחיית מימוש צווי ההריסה החל משנת 2012. ואולם, גם כיום – כארבע שנים מאוחר יותר ולאחר שניתן פסק-דין סופי – ניסיונות אלה טרם נשאו פרי. מהחומר שהונח לפנינו עולה כי ההיתכנות של פינוי בהסכמה ובדרכי שלום מוטלת בספק, בלשון המעטה. לפי תצהירם של מרבית תושבי עמונה, שתכנו הובא בהרחבה לעיל, רוב התושבים מתנגד באופן נחרץ לחלופה העיקרית שהמדינה מבקשת לקדם, היא אתר "שבות-רחל מזרח". התנגדות זו שומטת את הקרקע מתחת בקשתה של המדינה לעכב את הפינוי לצורך הכשרת אתר זה. שהרי ממה נפשך? גם אם תקודם החלופה כאמור, עדיין לא יביא הדבר לפינוי בהסכמה. המדינה ערה לקושי זה, אולם לדבריה "יש יסוד מסוים להניח" כי ברגע האמת התנגדות התושבים למעבר לשבות-רחל מזרח תפחת באופן משמעותי. הנחה זו מבוססת, כאמור, על "דברים שאמרו בעבר גורמים בכירים שונים בהנהגת ההתיישבות" שאותם לא ניתן לפרט בפומבי (פסקה 22 לבקשת המדינה). צר לי, אך על בסיס המידע החלקי שהוצג לנו, לא ניתן לקבוע אם יש בהערכה מסויגת זו ממש. אף אם המדינה רשאית שלא לחשוף את פרטי המגעים עם גורמים כאלה או אחרים, סירובה לעשות כן במקרה זה עומד לה לרועץ. זאת במיוחד, בהתחשב ב"היסטוריה" של המגעים בין המדינה לבין התושבים, המתנהלים מזה שנים ואשר טרם זכו להצלחה. לכך מתווספת הצהרת מרבית תושבי עמונה, שלפיה הם לא הסמיכו איש מטעמם לנהל משא ומתן עבורם. הצהרה זו מעוררת אף היא שאלות באשר למשמעותם של המגעים שהתקיימו בעבר. לא נעלם מעינינו מכתבו של עוזר שר הביטחון מיום 27.10.2016 (מ/ש/10) המתאר בכלליות את המגעים עם נציגי ההתיישבות. אולם, מכתב זה אינו מסייע להבנתו למדינה. האמור בו מתייחס לעמדת התושבים ביחס לחלופת "עמונה צפון". לא נאמר בו דבר שניתן ללמוד ממנו על עצמת ההתנגדות בעתיד למעבר לאתר "שבות-רחל מזרח".

לבסוף טענה המדינה (בתשובתה לתגובות הצדדים האחרים), כי "מתיישיבי עמונה מנהלים מזה זמן רב מאבק שנועד להסדיר את עמונה במיקומה הנוכחי, ובנסיבות אלה אין זה מפתיע שלא הוגשה עמדה מטעמם של מתיישיבי עמונה הסותרת את עיקרי המאבק המנוהל על ידם בימים אלה ממש" (פסקה 16). רוצה לומר, התנגדותם של התושבים למעבר לשבות-רחל מזרח נועדה לשרת את מאבקם הנוכחי,

ולמעשה, כך נרמז, החלופה שהוצעה להם מקובלת עליהם. לא אוכל לקבל טענה זו. כידוע, אין לו לדיין אלא מה שענינו רואות. משהצהירו התושבים לפנינו כי הם מתנגדים למעבר לשבות-רחל מזרח, איננו רשאים לייחס להם כוונה נסתרת אשר אינה נתמכת בראיות.

22. לדברים אלה מתווספת העובדה שהפתרון של שבות-רחל מזרח רחוק מלהיות מידי (ראו והשוו: עניין מגרון השני, פסקה 8). כמתואר בבקשת המדינה, הליכי התכנון במקום טרם הושלמו. כזכור, ניתן להגיש התנגדויות לתכנית המתאר עד ליום 13.12.2016. אם אכן תוגשנה התנגדויות – הדבר עשוי לעכב את קידום החלופה. בנוסף לכך, גם אם יתקבל בסופו של דבר אישור עליה לקרקע, לדברי המדינה תידרש חצי שנה נוספת להקמת השכונה עצמה. לנוכח האמור לעיל, קיים ספק רב באשר ליכולת להעתיק את עמונה לאתר שבות-רחל מזרח במסגרת תקופת הארכה המבוקשת. הדברים אמורים ביתר שאת באשר לחלופת "עמונה צפון". לפי המתואר בבקשת המדינה, בחינתה של חלופה זו מצויה בשלב ראשוני ביותר. כמתואר בבקשה, בהמשך לדיוני הצוות הממשלתי, שמצא כאמור כי קיים מידע לכאורי בדבר היותם של המקרקעין הסמוכים ליישוב במעמד של רכוש נטוש, ערך היועץ המשפטי לממשלה בחינה עובדתית נוספת. בדיקה זו העלתה כי בעליהם הרשומים של חלקות רבות באזור האמור אינם מופיעים במרשם האוכלוסין של האזור. לפיכך, ייתכן כי ניתן לראות בהן נכסים נטושים. על רקע זה, ובהתאם להנחיית הדרג המדיני, פרסם הממונה על הרכוש הממשלתי והנטוש באזור יהודה ושומרון ביום 11.8.2016 הודעה על כוונתו להתייחס ל-35 חלקות במקום כנכסים נטושים.

עם זאת, בעקבות הפרסום האמור, הגיש בא-כוח העותרים במהלך חודש ספטמבר 2016 השגות ביחס ל-29 חלקות (מתוך 35 החלקות האמורות) ובמקביל הוגשה השגה כללית ביחס לכלל החלקות שפורסמו על ידי ראש הכפר סילוואד. לפי המתואר בבקשת המדינה, בחינה ראשונית של ההשגות העלתה כי קיימת זיקה לכאורה בין מגישי ההשגות לבין החלקות האמורות. בצד זאת, נמצא כי בדיקה ראשונית זו אינה מספקת ונדרש להעמיקה במישור העובדתי "ביחס לחלק מהחלקות" (פסקה 28 לבקשת המדינה). על כן פנה הממונה ביום 31.10.2016 לבא-כוח המשיגים בבקשה להשלמת פרטים ומסמכים רלוונטיים (מ/ש/9). כמו כן, התקבלה החלטה לאתר תצלומי אוויר מתקופות שונות כדי לבחון טענות שעלו בהשגות לעיבוד חקלאי. להערכת גורמי המקצוע במינהל האזרחי, השלמת הבירור העובדתי הנדרש לשם הכרעה בשאלה אם ניתן להתייחס לקרקעות באתר "עמונה צפון" כנכסים נטושים עתידה להימשך מספר חודשים. אולם, גם בדיקה זו אינה מהווה סוף פסוק. לפי הנטען בבקשת המדינה, לאחר

השלמת הבדיקה העובדתית – אם יימצא כי ישנה תשתית להיות החלקות האמורות או חלקן בגדר נכסים נטושים – אזי לדברי המדינה "יבחנו על-ידי הדרגים המשפטיים הבכירים ביותר השאלות המשפטיות המתעוררות בעניין חלופה זו" (פסקה 30 לבקשת המדינה).

אם כן, לא רק שטרם הושלמה הבדיקה העובדתית הדרושה לגבי חלופת "עמונה צפון", אשר צפויה לארוך מספר חודשים, אלא טרם הוכרעה ההיתכנות המשפטית של פתרון זה. בשים לב לכך, המדינה נמנעה מלהביע עמדה ברורה לגבי היתכנותה של חלופת "עמונה צפון" או להעריך את המועד שבו תתקבל החלטה סופית לגביה.

23. בנסיבות המתוארות לעיל, אני רחוקה מלהשתכנע כי הארכת המועד המבוקשת תביא לסיום העניין בהסכמה. נראה שההיעתרות לבקשה תשמש רק כפתח להגשת בקשות ארכה נוספות, בנוסח "לא הספקנו". תוצאה כזו תשים לאל את פסק הדין ולא ניתן להשלים עמה. אף שאיננו מקלים ראש בשיקול ההסכמה והפינוי בדרכי שלום (ראו והשוו: עניין מגרון השני, פסקה 12; ע"מ 2847/13 איסמעילוף נ' ראש ממשלת ישראל, פסקה 9 (23.3.2016); ע"מ 3142/15 אורנשטיין נ' ראש ממשלת ישראל (29.2.2016)), שיקול זה אינו חזות הכל. יש לקחת בחשבון גם שיקולים חשובים אחרים, שבראשם הפגיעה בקניין הפרטי ובעקרון שלטון החוק. כפי שנפסק בעניין מגרון השני, שבו נדונה בקשת המדינה להאריך את המועד שנקבע בפסק-דין לפינוי המאחז מגרון:

"חמש שנים היתה העתירה תלויה ועומדת ונעשו במהלך הטיפול בה ניסיונות לפתרון בדרכי שלום. בסופו של דבר נקבע כי לא ניתן להמתין עוד אך ניתנה למדינה שהות ניכרת לפינוי המאחז. עתה זכאים העותרים ליהנות מפירות פסק הדין. זכאים הם לכך שהפגיעה המתמשכת בזכויותיהם תבוא לסיומה. גם האינטרס הציבורי באכיפת החוק צריך לבוא לידי ביטוי וכך גם שלטון החוק וכיבוד החוק. פתרונות שעשויים היו להתקבל בשנת 2006 עת הוגשה העתירה אינם יכולים להתקבל עתה לאחר שמוצו כל ההליכים וניתנו כל האורכות. הכל כפופים לחוק והגיעה שעת האמת... ייתכן ולתושבי מגרון... תרעומת מוצדקת על המדינה ורשויותיה. ואולם כפי שהבהירה המדינה לאורך כל הדרך... נקודת המוצא היא, וזו היתה נקודת המוצא לפסק הדין, כי אין לאפשר התיישבות על קרקע פרטית... הרצון להתחשב במצוקת תושבי מגרון שאיננו מקלים בה ראש אינו יכול להמשיך ולבוא על חשבונם של העותרים ועל חשבון אי אכיפת החוק" (שם, פסקאות 14-15).

דברים אלה כמו נכתבו גם להליך שלפנינו. בדומה לעניין מגרון, גם בענייננו מדובר בבנייה בלתי חוקית על קרקע פרטית בבעלות פלסטינית, אשר המדינה עצמה הציבה בראש סדר העדיפויות לאכיפה והתחייבה בפני בית המשפט לפנותה. כמו בעניין מגרון, גם במקרה הנוכחי הרצון להתחשב בתושבי עמונה אינו יכול לגבור על הצורך באכיפת החוק ובהגנה על הקניין הפרטי. אמנם בעניין מגרון השני התבקשה בתחילה הארכת מועד ארוכה של שלוש וחצי שנים, להבדיל מענייננו שבו מבוקשים שבעה חודשים. עם זאת, בעוד שבפסק הדין בעניין מגרון קבע בית המשפט במקור פרק זמן של שמונה חודשים לפינוי (אותו ביקשה המדינה להאריך בשלוש וחצי שנים), במקרה הנוכחי ניתן מלכתחילה פרק זמן ארוך בהרבה, וזאת על רקע השיקולים השונים שפורטו והארכות הרבות שניתנו במהלך השנים שבהן הייתה העתירה תלויה ועומדת. בנוסף לכך, בשונה מעניין מגרון השני – שם הביעו התושבים את הסכמתם להעברתם ממקומם – בענייננו תושבי עמונה מתנגדים לכך. אף אם בתחילה טעו התושבים לחשוב כי היישוב הוקם כדין, הרי שבמהרה התברר כי מדובר בפלישה לקרקע פרטית אשר פוגעת בזכות בעלי הקניין בה וסותרת את דיני התכנון והבנייה. בפרט נכונים הדברים בשנתיים האחרונות, לאחר מתן פסק הדין המורה על פינוי בתוך פרק זמן מוגדר. בנסיבות אלה, לא ניתן לקבוע כי דחיית בקשת הארכה תגרום ל"עוול משווע" כלשון הפסיקה. דווקא ההיעדרות לה במקרה הנוכחי אינה צודקת. אכן, "כשם שראוי לו לבית המשפט שלא להירתע מעשיית שימוש בסמכותו הטבועה, במקרה שנסיבותיו מחייבות זאת, כך מוטל עליו להישמר מפני עשיית שימוש בסמכות האמורה במקרה שבו אין ההימנעות מכך מובילה לאי-צדק ברור ובולט" (עניין שקולניק, בעמוד 285; ההדגשה הוספה – מ.נ.). ויודגש, איננו מתעלמים מהקושי הכרוך בהעתקת קהילה שלמה ממקומה ללא הסכמתה, כמו גם מעיתוי המהלך בעיצומה של שנת הלימודים. אולם, כל אלה כבר באו לידי ביטוי באיזון שנקבע בפסק הדין עצמו. לא הייתה חובה להמתין עם הפינוי לרגע האחרון וניתן היה להעתיק את מקום המגורים והלימודים קודם לתום התקופה שנקבעה. כפי שהתרענו בעבר, "צד הפונה לבית המשפט בבקשות לארכה ברגע האחרון חייב להיערך גם לאפשרות שמבוקשו לא יינתן לו" (עניין מגרון השני, פסקה 16). ואכן, בענייננו, הבהירה המדינה כי אם בקשתה להארכת מועד תידחה, ביכולתה לבצע את הפינוי במועד שנקבע בפסק הדין, ואף להעמיד לתושבים חלופת מגורים זמנית.

24. גם הנימוק שביסודו החשש מפני "רמת ההתנגדות שתהא כרוכה בפינוי" או מפני "הסכנות האפשריות הטמונות בפינוי שלא בהסכמה והשלכותיו על ביטחון האזור" (פסקה 36 לבקשת המדינה) אינו מצדיק דחייה של ביצוע פסק הדין. נימוק זה נסמך על חוות דעת חסויות שלא הוצגו בפני העותרים והמשיבים האחרים. המדינה

ביקשה אמנם להגישן במעמד צד אחד, אולם העותרים סירבו לכך. כידוע, לפי דיני הראיות, בית המשפט אינו רשאי לעיין במידע חסוי מכוח תעודת חיסיון, כמו גם בכל מידע אחר שלא הוצג בפני העותר, אלא בהסכמתו (ראו, למשל: בג"ץ 1227/98 מלבסקי נ' שר הפנים, פ"ד נב(4) 690, 711 (1998) (להלן: עניין מלבסקי); בג"ץ 2209/90 שואהין נ' מפקד כוחות צה"ל באזור הגדה המערבית, פ"ד מד(3) 875, 879-878 (1990) (להלן: עניין שואהין); רע"ב 4393/11 מוסלי נ' מדינת ישראל, פסקאות 13-21 (8.11.2011)). חריג לכלל האמור הוא קיומו של הסדר סטטוטורי ספציפי המאפשר לבית המשפט לסטות מדיני הראיות ולעיין בחומר חסוי במעמד צד אחד, גם ללא הסכמת הצד שכנגד (שם; לדוגמאות להסדרים מסוג זה ראו: סעיף 17 לחוק שחרור על-תנאי ממאסר, התשס"א-2001; סעיף 19ח לפקודת בתי הסוהר [נוסח חדש], התשל"א-1971; סעיף 6 לחוק סמכויות שעת חירום (מעצרים), התשל"ט-1979). בהיעדר הוראת חוק ספציפית כזו בענייננו, איננו רשאים לקבל את חוות הדעת החסויות במעמד צד אחד.

25. מהי משמעות הדברים במקרה שלפנינו? בדרך כלל, כאשר מדובר בהליך ביקורת שיפוטית על החלטה מינהלית, סירובו של עותר לכך שבית המשפט יעיין בחומר חסוי במעמד צד אחד – המוביל לאי-הצגתו לבית המשפט – לא יסייע לו. זאת, כיוון שעל טענותיה של המדינה בעניין חומר הראיות שבידה חולשת ממילא חזקת החוקיות. החזקה היא, שהרשות המינהלית קיבלה החלטה כדין, ועל העותר מוטל הנטל להפריכה (ראו לדוגמה: בג"ץ 792/88 מטור נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית, פ"ד מג(3) 542, 550 (1989); בג"ץ 881/02 עכאווי נ' שירות הביטחון הכללי (29.1.2002); בר"ם 5237/05 משרד הפנים נ' קרלטון, פסקה 9 (25.4.2006); בג"ץ 7712/05 פולארד נ' ממשלת ישראל, פסקה 12 (8.6.2006); בג"ץ 7093/02 אבו אל פילאת סרי נ' לשכת העיתונות הממשלתית (27.10.2002); עניין מלבסקי, בעמוד 711; עניין שואהין, בעמודים 878-879). ברם, בהליך שלפנינו לא נבחנת חוקיותה של החלטה מינהלית, אלא מבוקש לשנות פסק-דין חלוט שבו נקבע כי התנהלות המדינה לא הייתה כדין. בנסיבות אלה, שאלה היא אם יש בכוחן של תעודות החיסיון שהוצאו "להקים לתחייה" את חזקת החוקיות (ראו: בג"ץ 3731/95 סעדיה נ' לשכת עורכי הדין, פסקאות 5-6 (19.6.1995), שבו בעל דין ביקש לסטות מפסק-דין ובית המשפט קבע כי עליו לשכנע כי יש הצדקה לכך; ראו והשוו: בג"ץ 5696/09 מוגרבי נ' אלוף פיקוד העורף, פסקה 3 לפסק דינה של הנשיאה ד' ביניש (15.2.2012), שבו נאמר כי הוצאת תעודת חיסיון עשויה להוביל לביטול צו-על-תנאי; ראו גם: עניין מלבסקי, בעמודים 711-712). שאלה זו אינה דרושה הכרעה בענייננו, שכן גם בהנחה שהחששות

שהעלתה המדינה בפרפרזה הגלויה נכונים הם – לא די בכך על-מנת לדחות את ביצועו של פסק הדין.

26. לפי האמור בבקשת המדינה ובפרפרזה שהוגשה, קיים חשש שפינוי שלא בהסכמה יוביל למעשי אלימות ואיבה מצד גורמים קיצוניים, בין כלפי כוחות הביטחון ובין כלפי האוכלוסיה הפלסטינית. כן הועלה חשש כי מעשים אלה עלולים להוביל להחרפת המצב הביטחוני בכללותו. איננו מקלים ראש כלל ועיקר בהערכות הגורמים המוסמכים שנזכרו בבקשת המדינה ובתשובתה לתגובות הצדדים האחרים. אף איננו מתעלמים מהקשיים שנלוו כזכור לנו לפינוי הקודם בעמונה לפני כעשור. עם זאת, אסור להתעלם גם מההשלכות שעלולות להיות להימנעות מביצוע פסק הדין בנסיבות כאלה. המסר הטמון בכך הוא שניתן למנוע ביצועם של פסקי דין בשל חשש של המדינה מפני איומים ואלימות, מסר שעמו אין להשלים במדינת חוק. על המשיבים מוטלת חובה לנקוט בכל האמצעים הסבירים העומדים לרשותם כדי למנוע אלימות, ולא למהר לאמץ פתרון חריג בדמות דחיית ביצועו של פסק-דין סופי (השון: בג"ץ 4712/96 סיעת מרצ נ' מפקד מחוז ירושלים, פ"ד נ(2) 822, 827-828 (1996); בג"ץ 153/83 לוי נ' מפקד המחוז הדרומי של משטרת ישראל, פ"ד לח(2) 393, 406-412 (1984); בג"ץ 9593/04 ראש מועצת הכפר יאנון נ' מפקד כוחות צה"ל ביהודה ושומרון, פ"ד סא(1) 844, 869-873 (2006), והאסמכתאות שם). לעניין זה יפים הדברים שנפסקו בעניין עמונה הראשון:

“... החשש לשימוש באלימות כלפי רשויות אכיפת החוק בבצוע צווי ההריסה עולה ומנסר ברקע הליך זה, והוא לא נעלם מעניינינו ומעלה דאגה בלב. יחד עם זאת, האיום לשימוש בכח, וחלילה אף מימושו של איום זה, אינו יכול לשמש הצדקה למחדל באכיפת החוק. ידעו פורעי החוק וחורשי האלימות כי כוונותיהם והיערכותם הפוגענית לא ירתיעו את הרשות הציבורית מביצוע תפקידה. שכן השמירה על החוק ושוויון הכל בפני החוק מצויים בגרעינו העמוק של ההליך הדמוקרטי, ועליו מושתתת מערכת הערכים של החברה הישראלית. אכיפת החוק על מפירי חוק נגזרת באורח מתחייב מעקרונות אלה, ויש לדבוק בה להגנה על הערכים החוקתיים וזכויות האדם בישראל” (שם, פסקה 15).

הדברים מקבלים משנה תוקף במקרה שלפנינו, שבו רובם המוחלט של תושבי עמונה הצהיר כאמור כי אין בדעתו להסכים למעבר לשבות-רחל מזרח. מכך נובע, כי פתרון מוסכם אינו נראה באופן. על כן, כוחם של החששות האמורים מפני פינוי כפוי יהיה יפה גם בתום הארכה המבוקשת, אם נקבל את בקשת המדינה. משמעות הדברים

היא, כי ביצועו של פסק הדין עשוי להידחות פעם אחר פעם, מעבר לתקופת הארכה המבוקשת ועל יסוד בקשות ארכה חוזרות ונשנות. תוצאה כזו לא ניתן לקבל במדינת חוק (ראו והשוו: בג"ץ 9496/11 יורשי המנוח רבאח מוחמד עסאף עבדאללטיף באמצעות יורשו סאמי רבאח מוחמד עבד אלטיף נ' שר הביטחון, פסקה 8 (החלטה מיום 4.11.2015)).

27. לאחר דברים אלה: העתירה מושא ההליך שלפנינו הוגשה בשנת 2008. פסק הדין בה ניתן בשלהי שנת 2014 וניתנו מראש שנתיים לביצועו. בית המשפט ערך בפסק הדין את כל האיזונים הדרושים ואף נתן שהות ניכרת לפינוי. הארכת מועד נוספת בענייננו תעלה כדי "פריצת סכרים" עמה לא ניתן להשלים. אינטרס הציבור הוא שפסקי דין יקוימו ככתבם וכלשונם, גם כאשר הם נוגעים לסוגיות רגישות מבחינה ציבורית, מדינית וחברתית. פריצת עיקרון סופיות הדיון ללא הצדקה עלולה לפגוע בוודאות המשפטית, באינטרס של בעלי הדין כי יהא סוף למחלוקות ובתקינות פעולתה של מערכת השיפוט (ראו: ע"א 9085/00 שטרית נ' אחים שרבט חברה לבנין בע"מ, פ"ד נז(5) 462, 475 (2003)). היא אף אינה מתיישבת עם העיקרון של קיום פסקי-דין, המבטיח כי ההליך השיפוטי לא יהא הליך סרק (ראו: עניין גבעת האולפנה, פסקה 9). אכן, אי קיום צווים שיפוטיים פוגע "בציבור כולו, במעמדה של הרשות השופטת, ובתשתית החברתית המביאה לכיבוד החוק" (ע"א 371/78 מוניות הדר לוד בע"מ נ' ביטון, פ"ד לד(4) 232, 240 (1980); ראו גם: בג"ץ 2732/05 ראש מועצת הכפר עזון נ' ראש ממשלת ישראל (החלטה מיום 5.10.2009); עניין נוח, פסקה 17).

סוף דבר

28. במקרה שלפנינו, כבמקרים אחרים בעבר, התבקשנו ב"דקה התשעים" להאריך מועד לפינוי שנקבע בפסק-דין. עינינו הרואות, כי כל פרק זמן שניתן, ארוך ככל שיהיה, אינו מספיק. כמאמר פרופ' פרקינסון בספרו חוק פרקינסון ועוד עיונים בבעיות מינהל 13 (1988), "העבודה מתרחבת בהתאם למידת הזמן המוקצב להשלמתה מלכתחילה". מציאות זו לא ניתן לקבל, במיוחד כאשר שותפה לה המדינה המופקדת על שלטון החוק. עלינו להישמר ממצב שבו בקשות להארכת מועד לביצועם של פסקי דין בסוגיות מסוימות תהפוכנה למעין מנהג קבוע (ריטואל) (ראו והשוו: עניין חרשה והיובל, פסקה 11; עניין שאחדה, פסקה 4 לחוות דעתי). עלינו להיזהר פן מועדים שנקבעו בפסק-דין יהפכו להמלצה. אכן, "החובה לקיים פסק דין אינה עניין של בחירה. מדובר במרכיב הכרחי של שלטון החוק אליו כפופים הכל כחלק מערכיה של

מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית" (עניין מגרון השני, פסקה 17). כך הוא גם בענייננו.

29. אשר על כן, עמדתי היא שיש לדחות את בקשת המדינה. בהתאם לפסק הדין, הפינוי יבוצע עד ליום 25.12.2016. בנסיבות העניין לא יהיה צו להוצאות.

ה נ ש י א ה

השופטת א' חיות:

אני מצטרפת להחלטתה של חברתי הנשיאה מ' נאור ולכל טעמיה.

ש ו פ ט

השופט ח' מלצר:

אני מצטרף להחלטתה של חברתי, הנשיאה מ' נאור.

אין באמור כדי לגרוע מהערוטי במסגרת פסק הדין המקורי.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בהחלטתה של הנשיאה מ' נאור.

ניתנה היום, י"ג בחשוון התשע"ז (14.11.2016).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ה נ ש י א ה